

1921 TEŞKİLÂT-I ESASİYE KANUNUNUN ÖNGÖRDÜĞÜ REJİMİN MAHİYETİNE DAİR GÖZLEMLER

Dr. Emin MEMİŞ(*)

1. Güçler Birliğini İçeren Geçici Bir Geçiş Anayasa Rejiminin Uygulamaya Konulması

1.1 Bu kanunun organik bir kanun olma niteliği

Bilindiği üzere Osmanlı İmparatorluğunda ikiyüz yıldan beri süregelen yenileşme çabalarında ve anayasal gelişmeleri kapsayan belgelerde "Türkiye devleti" deyimine rastlanmaz. Bu olgu, özellikle siyasal düzey bazında ilk kez 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununun 3.maddesinde yer alır. Meclis tutanaklarında Teşkilât-ı Esasiye Kanunu için söylenen şu sözler okununca, "Türkiye devleti" deyiminin bir anayasada yer almasının ehemmiyeti gözler önüne serilir: "Pirinç tanesi üstüne fatiha yazmak".

Artık dolaylı da olsa, Osmanlı devletinin mirasçısı olan bir devlet yeni Teşkilât-ı Esasiye(Millî MücadeleAnayasası) ile doğmuştur.Bu devletin adı "Türkiye devleti"dir(md.3).

Millî MücadeleAnayasası, "Türkiye devleti" müessesesini en üst düzeyde kanunlaştırır. Bu müesseseyi güçler birliği ilkesinden hareketle, fonksiyon ve organ birliğine dayar. Kısaca öngördüğü aykırı olmayan hükümleriyle birlikte bir hukuk devletine anayelmesi, ilk görünüşiyle hukuk devletinin belirgin ilkelerine yer vermemesi ve diğer anayasa ilkeleriyle bağ kurmaması, daha doğrusu kurmak istememesi, sadece "hakimiyet-i milliye" ilkesine sağlam bir yaklaşımla yetinmesi olayını doğal karşılamak gerekir(2). Çünkü Anadolu Yirminci Yüzyılın ilk çeyreğinde yoğun bir VATAN sorunu ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bütün politik savaş biçimleri, VATANIN kurtarılabilmesi yönünde birer araçtırlar.

Teşkilât-ı Esasiye Kanununun vurguladığı deyişle "Türkiye devleti"nin anayasa sisteminin ve örgütünün esasları, başka anlatımla organik hükümleri Millî Mücadelesürecine uygun olarak üretilmiştir. Gerçekten gözlemler, 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununun sadece organik bir kanun olduğu, organik bir içeriği kapsadığı gösterilebilir. Kanunun ulusal egemenlik bazında, millî egemenlik temelini sağlam bir biçimde algılayarak(dolayısıyla geleneksel egemenlik yaklaşımını reddederek) Kanun-u Esasinin bu anayasaya aykırı olmayan hükümleriyle birlikte bir hukuk devletine anayelmesi, ilk görünüşiyle hukuk devletinin belirgin ilkelerine yer vermemesi ve diğer anayasa ilkeleriyle bağ kurmaması, daha doğrusu kurmak istememesi, sadece "hakimiyet-i milliye" ilkesine sağlam bir yaklaşımla yetinmesi olayını doğal karşılamak gerekir(2). Çünkü Anadolu Yirminci Yüzyılın ilk çeyreğinde yoğun bir VATAN sorunu ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bütün politik savaş biçimleri, VATANIN kurtarılabilmesi yönünde birer araçtırlar.

İşte Millî Mücadelenin Hukukileşme Sürecinde, uluslaşma -demokratikleşme çağının etkileri, ATATÜRK'ün Halkçılık Programında (bu program daha sonra Birinci Büyük Millet Meclisi'nin elkoymasıyla 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununa dönüşür) ünlü "hakimiyet kayıtsız koşulsuz milletindir" formülüyle yansır. Bu gelişim osmanlı toplumundaki gelişmelerin doruğudur. Millî Mücadelesiyasasının sarıldığı ulusal egemenlik ilkesi, aynı zamanda iktidarın dayandığı, anayasada nitelinen "Türkiye devleti"nin biricik hukuk temelini oluşturuyordu. Bundan böyle iktidarın kaynağı millettir.

Hiç kuşkusuz millet anlayışının ümmet anlayışı yerine yükselmesi, siyaset bağlamında büyük bir devrimdir. Böylesine bir dönüşümü kanunlaştıran Millî MücadeleAnayasası da asli kurucu iktidarın doğuran ve Anadolu'nun "de facto" iktidarını, "de iure" duruma yükselten bir anayasa konumunu muhafaza etmektedir.

Osmanlı gelişim çabaları sürecinde, iktidarın kaynağının millete yönltilmesi olgusunun 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu ile, ilk kez esash bir şekilde ele alınıp anayasalandırılması olayı, ihtilalci bir ilke olan "millî irade" ilkesinin ne kadar önemli olduğunu gösterir.

Belki de "Türkiye devleti"nin ilk gerçek devrimi, 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununun millet kuramına en üst düzey bir belgede yer vermesiyle başlar. Çünkü bu kuram Demokrasi yaklaşımını arkasından çekip götürecektir. Demek oluyor ki, yeni bir siyasal yaşam tarzı, yeni bir hukuk fikri, "Türkiye devleti"ni biçimlendirecektir.

1.2 Millî Mücadele siyasetinin etkili hukuki kaynağını oluşturması

Millî Mücadele siyasetinin etkili unsurları nelerdir?

Bu sorunun cevabını, Erzurum Kongresi açık-seçik ortaya atar: Bunlar millî haklar ve millet iradesidir. Bir başka söyleyişle devrimin iki temelini siyasal karşılığı Erzurum'da doğar. Millî Mücadelenin amacı, yöntemi ve gerekçesinin saptandığı Amasya Genelgesinin özgün politikası, anahtar politikayı üretmesinde gözlemlenir: Milleti yine, milletin arzusu ve kararı kurtaracaktır. Burada karşımıza Millî Mücadelenin birlik sorunsalı çıkmaktadır. Çünkü VATANIN bütünü tehlikededir. Parçalanmayı durdurmanın asıl yöntemi birliği sağlamaktır. Birlik ancak otorite sorunsalının aşılmasıyla gerçekleşebilir. Erzurum Kongresi bu yönde bir gelişimin karşılığıdır. Amasya Durağının ürettiği "ulusun kararı" yaklaşımı, yasal olarak kurulan Doğu Anadolu'nun Haklarını Savunma Derneğinin hükümlerine, "kuvayi milliyeyi amel, millî iradeyi hakim kılmak esasır" biçimindeki bir gelişimle yansır. Elbette otorite sorunsalını aşmak yönünde ilk Kemalist Yürütme Kurulu (Heyet-i Temsiliye) Erzurum Kongresinin ürünü olarak tarihteki yerini alır. Erzurum Kongresi hükümleri arasında özgün bir biçimde yer alan "millî kuvvetler" ve "millî irade" yaklaşımlarının, iktidarın asıl kaynağı olması gerektiği, esas ilke olarak belirtilir. Böylece oluşturulan anayasal tez, giderek 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununun ünlü 1.maddesinde üstün bir yasa düzeyinde, Osmanlı gelişmelerinin en anlamlı dönüşüm doruğunu oluşturur: "Hakimiyet kayıtsız şartsız millettir...". İmdi bu temel siyasetin bir anayasa boyutunda kanunlaşması, Millî Mücadelenin ürettiği yeni devletin (Türkiye devleti) iç hukuk bağlamında "de iure" olması demektir. Bu ise hem Dünya'da , hem Kanun-u Esasi karşısında, ayakların yere bastırılması demektir.

Onun için Anadolu Örgütlenme Olayının en önemli basamağı, örgütlenmenin hukukileşmesinin sağlanmasıdır. Bunun en büyük kaynağı da 85 Sayılı 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanunudur. Hareket, bu enerji kaynağından beslenerek zafere ulaşır. Bütün amaç Halkçılık Programının öngördüğü "halkın bizzat kendi kendini idare etmesi" ilkesini (md.1) uygulamaya sokarak, ulusal egemenlik siyasetinin millet kuramı verilerine göre yaşam bulmasını sağlamaktır.

Teşkilât-ı Esasiye Kanununun deyimlediği siyasetin uygulanabilmesi için görev verilen organ ise Büyük Millet Meclisi Hükümetidir. Deyiş yerinde ise Birinci Büyük Millet Meclisi, hükümet edecektir. Çünkü o "milletin yegane temsilcisi"dir.

1.3 Olağanüstü zamanların kendine özgü devletini kurması

Millî Mücadele günlerinin en öndeki amacı, kurtuluşur. Ölümlü-kalım savaşı verilmektedir. Üstelik bu savaş çift yönlüdür: İç ve dış yönelik. Olağanüstü zamanlar yaşanmaktadır. Böyle olunca çözümler de mevcut anayasal düzenin üstünde ve yeni siyasetlerle ele alınmak zorunda kalınarak aranmıştır. Bu nedenle 1921 metninin organik hükümleri, geçişi sağlayabilecek, geleceği yönlendirebilecek, çağın öngördüğü siyasal gelişimi kavrayabilecek

(*) *Emin MEMİŞ Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim görevlisidir.*

ve ortamı karakterize edebilecek boyutlarda ele alınması öngörülmüştür.

Olağanüstü zamanların bu olağanüstü anayasasının bütün güçleri, bir heyette toplaması (Tevhidi Kuvva) ve Kurtuluş Savaşını bu kurum eliyle yürütmesinden başka birşey beklenemezdi. Zaten tarihsel deneyimler de aynı yönde iktidara el konulduğunu yansıtmaktadır. Bu düşüncelerden yola çıkılması, kuvvetler birliği, tek kuvvet, tek organ ilkesini (Meclis Hükümeti Rejimini), Türk Kurtuluş Savaşının doğal hukuk ve yönetim rejimini etkilemesiyle 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununun öngördüğü kendine özgü rejimin doğmasına neden olacaktır(3).

Birinci Büyük Millet Meclisinin yargı gücüne de egemen olması durumunu, yaptığı uygulamalara bakarak söylemek olanaklıdır(4). Kanunda yargı gücüne yer verilmemesi normal görülebilir. Meclis bir kurucu işleve sahiptir. Üstelik Kanun-u Esasi de yürürlükte tutulmaktadır.

Osmanlı Paramentosunda milliyetler çatışması vardır, Birinci Büyük Millet Meclisi'nde bu durum sözkonusu değildir. Anadolu'da kendine özgü bir seçim yapılarak (mevcut seçim mevzuatına dayanılarak, ancak belediyeler ve Anadolu ve Rumeli Madafa-i Hukuk Derneği birimleri de seçim meyhanında bulundurulur) ilk Meclis oluşturulur. Bu Meclis, Misak-ı Milli projesinin uygulanmasını üstlenir. Üyeleri arasında Meclis-i Mebusan'da olduğu gibi azınlık milletvekillerine yer yoktur.

Birinci Büyük Millet Meclisi Hükümetinin amacında ikilik vardır. Bu normaldir. Çünkü Meclisin üyelerinin önemli bir kısmı Geleneksel Yönetimden yanadır. O sıralarda hilafet/saltanatın kaldırılacağını doğrudan söylemek, birliğin bozulması demektir. Oysa kurtuluşa giden yolda, birlik sorunsalının aşılmasının önemi çok büyüktür. Onun için gerek Kongrelerde, gerek ATATÜRK'ün Halkçılık Programının "maksat ve meslek" kısmında, gerek Halkçılık Programının "hükümet beyannamesi" olarak Meclise sunulmasından sonra dönüştürülen 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu "madde-i münferide"sinde ve gerekse anayasal içerikli Nisab-ı Müzakere Kanununda, hilafet/saltanatın kurtarılması tekrarlana gelmiştir. Öte yandan kabul olunan Millî MücadeleAnayasasında egemenliğin bağımsız-koşulsuz ulusun olması(md.1) ilkesi, adı konulmayan çocuğu haber veriyordu: Cumhuriyet.

Bu kendine özgü yeni devletin BAŞSIZ DEVLET ilkesini benimsemesi de Millî Mücadelenin "konak konak" ilerleyerek hedefe ulaşma yönteminin bir zorunluğu olarak doğmuştur. TAC padişahın başından alınması, milletin başına konulmuştur. "Padişah kaymakamlığı" düşünmek hatırdır...

2. 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununun Kurucu Güce (Kuvvei müessise)Sahip Bir İktidarı (Asli Kurucu İktidarı) Öngörmesi

Millî MücadeleTeşkilât-ı Esasiyesinin kurduğu yeni devletin çerçevesini, başlıca ilk 3 maddesi hükümleri yansıtmaktadır. Birinci madde, egemenliğin bağımsız-koşulsuz ulusa ait olduğunu ve halkın bizzat kendisini yönetmesi gerektiğini, ikinci maddesi kuvvetlerin birleştirildiği kurumu, üçüncüsü "Türkiye devleti"ni yönetecek Büyük Millet Meclisi Hükümetini (I.TBMMH) kapsamaktadır. Vurgulanan bu 3 maddenin hükümlerini biraz yakından irdelemeye alırsak, hiç olmazsa iç hukuk bazında yeni ve milli bir Devletin doğmuş olduğunu söylemek zor olmasa gerekir. Gidiş halkçı ve milli bir Cumhuriyete doğrudur. Teşkilât-ı Esasiyenin ilk maddesi, yönetimin bizzat halka verilmesini koşul tutar.

Anayasal konuyla Nisabı Müzakere Kanununun (Teşkilât-ı Esasiye "madde-i münferidesi" bu kanuna yollama yapar), Meclisin amacının hem padişah-halifeyi, hem milli egemenliği savunmak olduğunu öngörmesi, Birinci Büyük Millet Meclisinin gidişini durdurabilecek enerjiye sahip değildi. Çünkü tutucu muhalefeti tatmin için verilen taviz birlik sorunsalından kaynaklanıyordu. Zaman bunu gerektirmekte idi.

"Teşkilât-ı Esasiye Makinası"nın (5) niteliğini vurgulama, Teşkilât-ı Esasiye Kanununun 7. maddesinden çıkarılabilir. Şöyleki bu kanun bir Devletin ana temellerini üretirek Geleneksel Kurumu (padişahlığı) ikinci plana düşürmüş, hatta bu konuda hiçbir iz bırakmadan, bu müessesenin haklarını BMM'ne bırakıyordu. Aynı konumda Kanun-u Esasinin 7. maddesi karşılaştırılırsa, padişah hukukunun Teşkilât-ı Esasiye Kanununun aynı rakamlı maddesi ile aykırı düştüğü belirtilebilir. "Madde-i Münferide"nin yollama yaptığı ve zamanın anayasal yapısına dahil olan BMM Nisabı Müzakere Kanunu bir yana bırakılırsa (ki, Teşkilât-ı Esasiye Kanununa eklenen "madde-i münferide" tutucu muhalefete verilen bir taviz biçiminde ortaya çıkmakta, çelişkiye "tezat"la cevap verilecektir), Kanun-u Esasinin ilgili hükümlerinin (Devletin hakları düzeyinde), Teşkilât-ı Esasiye Kanununun öngördüğü 7.maddesi hükümleri kapsamında ilga olduğu söylenebilir.

"Teşkilât-ı Esasiye Makinası"nın içeriğini daha yakından anlamak için amme yetkilerini kullanabilecek olan Devlet organlarını belirlemek ve unsurlar arasındaki bağ ve ilişkilerle, vurgulanacak kurumların özümlediği yetkileri açıklama noktasından irdelemeye girişmek uygun görülebilir. Kanunun kapsamlı olarak öngördüğü kurumlar şunlardır:

- Büyük Millet Meclisi
- Büyük Millet Meclisi Hükümeti
- Büyük Millet Meclisi Başkanlığı.

Büyük Millet Meclisinin yetkileri iki çizgide yansıtılabilir:

- Yasama Yetkileri
- İcra Yetkileri.

Demek oluyor ki, Teşkilât-ı Esasiye Kanununun 7. maddesi hükümleri ve amme yetkilerini kullanmak için örgütlenen yukardaki birinci sınıf devlet organları veya kurumları "Meclis-i Müessisan" kapsamında, politik gündemi belirlemek, amme yetkilerini kullanma düzeyinde izlenmektedir. (6). BMM bir "meclis-i müessisan"dır. Çünkü kanunlar ve tüzükler çıkarılmasında "muamelatı nasa erfak" ve zamanın ihtiyaçlarına en uygun "ahkamı fikihiye ve hukukiye"ile görgü ve geleneğin uzantısında gelişen kuralların(adap) yönelendiği işlemlerin (muamelatın) esas tutulması yolundaki "kuyudat", her zaman ve her yerde olduğu gibi (ahkam ve adabı umumiyyeye mugayyir olmamak) koşulu ile "kavanini esasiye"nin koyulabileceği anlaşılmaktadır. Kısaca BMM, Devletin ana düzenine (Teşkilatı Esasiyesine) yönelik hükümler koymasına veya mevcut "ahkamı tadil ve ilgaya" yetkili bulunduğu açıktır. Öyleyse Büyük Millet Meclisi bir "kuvvei müessise"dir(7). Teşkilât-ı Esasiye Kanununun 7. maddesi hükümlerini sorgulamaya devam edersek, kanunun kurumlattığı BMM dinamiği, hertürlü kanunların konulmasında, yürürlüktekileri değiştirmesinde yetkili olabileceği gibi, biçimsel olarak idari, ama gerçekte yasama işlemi niteliğinde tüzükler konulmasında dahi yetkili bir anayasa kurumu kapsamındadır.

3. 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununun "Hükümeti-İcrai" Yaklaşımı Öngörmesi

Teşkilât-ı Esasiye Kanununun en önemli organı olan Büyük Millet Meclisi, "icrai" alanda da etkindir. Böyle olunca "ahkamı şeriyenin tenfizi"(8), andlaşma, barış sözleşmesi, "VATAN MÜDAFAASI" ilanı(9) konularında Meclisin egemen olduğunu hemen vurgulamalı. Maddenin belirtilen sorunlar yönündeki hükümlerini incelemeye dikkatlice yöneldiğimizde, sayılan "icrai" yetkilerin sınırlı olmadığı gözlenebilir. Örneğin 7.maddenin 1.bendi okunduğunda "vatan müdafaası"ilanı yazılışından sonra "gibi" sözcüğü konularak, esas hukuk alanının (hükümete bırakılabilen bu mahiyetteki yetkilerin) dahi kullanılmasının Meclise verildiği anlaşılacaktır. Bu konuda Büyük Millet Meclisi Tutanakları önemli tartışmaları kaydeder(10).

"Teşkilatı Esasiye Makinası"nın kurumlattığı Meclisin, bir yandan İCRA KUDRETİNE (md.2), öte yandan da "gibi" edatını yerleştirdiği 7.maddesi hükmüyle sınırsız yetkileri özümlediğini

göstermektedir. Örneğin bazı "mücrimler"e özel af çıkarılabileceği gibi, birtakım ödünç alma işlemlerini (istikrazat) yapmaya dahi yetkili olduğunu gözlemek olanaklıdır. Onun için Büyük Millet Meclisi "hükümeti-icrai" yetkileri özümleyen bir Meclistir.

4. 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununun "Siyasi-İcrai", "İdari-İcrai" Yaklaşımı Öngörmesi

Yine Millî MücadeleTeşkilât-ı Esasiyesi, Meclise saptanan temellere dayalı olarak, uluslararası "muahedat ve mukavelat" sorunlarında "siyaset-icrai" yetkileri dahi tanımıştır.

Meclis, Devletin yönetimine atayacağı-memur edeceği Vekilleri(md.8), "icrai hususat" yönünde "veche tayin ve ledelhace bunları tebdil" edebilmekte, "idari-icrai" yetkileri de özümlemiş bulunmaktadır(11).

5. Kanunun "Heyet-i Hakime", "İlişkiler Hiyerarşisi" ve Meclis Başkanlığı Yaklaşımı

Teşkilât-ı Esasiye Kanununun saptadığı Heyet-i Vekilenin (Büyük Millet Meclisi Hükümetinin) yetkilerine gelince, hemen söylemeliyim ki kanun, hükümete hiçbir yetki tanımamıştır. Çünkü öngörülen Meclis, yasama artı yürütmeyi kapsayan, bütün kamu yetkilerini bünyesinde toplamakla, bir "HEYET-İ HAKİME" kurumu niteliği konumunu iktisap etmiş olmaktadır. Bu kurumlaştırmaya göre 1921 metninin oluşturduğu "ilişkiler hiyerarşisi"ni şöyle belirtebilme olanağı vardır:

BİR: Millet Hakimiyeti-Yasama Organı (Özdeşlik İlkesi)

İKİ: Yasama Organı-İcra Kurulu (Vekalet İlişkisi)

ÜÇ : Yürütme Kurulu-Yönetim Görevlileri (Bağlılık İlişkisi).

Diğer bir anlatımla:

Halk (MİLLET) Parlamento HÜKÜMET Bürokrasi.

Teşkilât-ı Esasiye Kanununun yasama-yürütme erkleri arasında ki ilişkiyi öylesine net koyduğu söylenebilir (12).

1921 metni Büyük Millet Meclisini "heyet-i hakime" olarak değerlendirdikten sonra, haliyle "Heyet-i Vekile"yi (md.8) Meclisin tutanaklarında görebilmek kabilirdir.

"Heyet-i Vekile"ye ait sevkedilen hüküm (md.7/son) Vekillerin görev ve sorumluluğunun "mahsus" bir kanunla çıkarılmasını istemektedir. Ancak bu yasa çıkarılmadığı gibi Vekillerin yetkilerinden de söz edilmemektedir(13).

Anayasal alana giren İcra Vekilleri Kanunu(2 Mayıs 1920), Vekiller arasında, doğabilecek anlaşmazlıkların çözümünde(md.4), çözüm makamı olarak Büyük Millet Meclisini göstermektedir(14).

Teşkilât-ı Esasiye Kanununun anılan hükmü(md.8/son), şöyle ki "icrai hususat" için İcra Vekillerine yön tayini, onların ihtiyaç görüldükçe(ledelhace) değiştirilmeleri, eldeki mevcut ahkam ile açıkça anayasanın, Meclisin kendi "intihapgerdesi" olan İcra Kuruluna bir yetki tanımadığını göstermektedir.

Meclis Başkanlığının yetkilerini de şöyle vurgulamak olasıdır:

1921 belgesi, en büyük enerji kaynağı olarak düzenlediği Meclisin başkanına iki yönde yetki tanımaktadır:

BİR-Başkan sıfatıyla Meclis adına imza koyma ve İcra Kurulu kararlarını onaylamak.

İKİ-"Reis", Meclisin seçimiyle göreve gelen Heyet-i Vekilenin doğal başkanı olduğundan Vekillerin denetimini tesis eder(md.9).

Nihayet 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununun irdelenmeye çalışılan yönlerine nazaran I.Büyük Millet Meclisinin "HEYET-İ HAKİ-

ME ve MÜSTAKİLE" olduğunu tekrar pahasına olsa yinelerken, öngörülen rejimin beynelmül tanımının Parlamenter ve Prezidansiyel sistemler arasında sınıflandırılan Meclis Hükümeti rejimi olduğu açıktır ve bu konu değişik bir yaklaşımı gerektirecek boyutlarda ele alınmalıdır(15).

DİPNOTLAR

(1) *Sıddık Sami ONAR, İdare Hukukumuzun Umumi Esasları, C.I, 1967, s.159-160, Yavuz ABADAN, "Die Entwicklung des Verfassungsrechts der Türkei", Jahrbuch des öffentlichen Rechts-NF.9/1960, s.363, NUTUK, II, s.838-839.*

(2) *Bk.: Emin MEMİŞ, Millî Mücadelenin Hukukileşme Süreci (Tayinlanmamış Doktora Tezi), 1985, s.389-396, Yavuz SABUNCU, "Fransız Anayasa Geleneği", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 2, İletişim Yayınları, s.53-54.*

(3) *ONAR, s. 159. Sayın ARSEL, Önderin "egemenlik" görüşünün Ruso'dan kaynaklandığını belirtir (İlhan ARSEL, Türk Anayasa Hukuku, 1959, s. 44-45, 287 vd.). ATATÜRK ise Ruso'yu eleştirmiştir. Teşkilât-ı Esasiyenin öngördüğü rejimin adı henüz konulmamıştır. Taktik gereği ertelenmiştir. Padişah esaret altındadır. Kurtuluştan sonra Meclisin vereceği kararlar asıl yerini alacaktır (NUTUK, II, s.438). Daha sonra Meclisçe onaylanıp bir ön-anayasa konumunda bulunan "Mustafa Kemal Paşanın Bir Hükümet Kurulmasına DAir Tavriri"nde BAŞSIZ DEVLET çözümüne yer verilmesi, zaman-mekan gereğidir.*

(4) *Bk.: MEMİŞ, s. 420-424.*

(5) *Bk.: "Teşkilât-ı Esasiye", Hakimiyet-i Milliye, 11 Temmuz 1922. Basında "Teşkilât-ı Esasiye Makinası" olarak nitelenen 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu, "piring üzerine fatiha yazma"ya da benzetilir.*

(6) *Bk.: Tefik BIYIKOĞLU, "Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Hukuki Statüsü ve İhtilalci Karakteri", TTKB, Ankara, 1960; Suat TAHSİN, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Hakiki Gazi Mustafa Kemal, İstanbul, 1933, s.368; MEMİŞ, s. 182 vd.*

(7) *TAHSİN, s.369.*

(8) *MEMİŞ, s.439.*

(9) *Bk.: Tuncer KARAMUSTAFAOĞLU, "20 Ocak 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanununun 7.Maddesi Üzerinde Bir İnceleme", (Mahmut KOLOĞLU'ya 70 inci YAŞ ARMAĞANI), Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s. 321-328.*

(10) *MEMİŞ, s.440.*

(11) *TAHSİN, s.369.*

(12) *Bk. Taha PARLA, "Anayasa Geleneğimiz", CUMHURİYET, 15 Haziran 1981. Müellif, "Heyet-i Vekile" için "organ" sözcüğünü kullanmaktadır. Oysa Meclisin karşısında yürütme diye bir organ söz konusu değildir. Yürütme kudreti yine Meclisin bünyesine yayılmıştır...*

(13) *9.maddenin yarattığı sorunlar için bk. MEMİŞ, s.417-418 vd. PARLA, "Anayasa Geleneğimiz", CUMHURİYET, 15 Haziran 1981.*

(14) *Belirtmeliyiz ki, "kabine hükümeti ve siyasi sorumluluk" krizleri Millî Mücadeleyönetiminde zaman zaman sorun olmaya devam edecektir(MEMİŞ, s.409). İcra Kurulu giderek değişimlere uğrayacaktır.*

(15) *Ibid., s.391-396.*

ARGUMENTUM Aylık Hukuk Dergisi

Yayın Kurulu: Arş. Gör. O. Gökhan Antalya, Arş. Gör. Pervin Ayazlı, Arş. Gör. F. Hakan Baykal, Arş. Gör. Talat Canbolat, Arş. Gör. Dr. Bihterin Dinçkol, Arş. Gör. Fethi Gedikli, Arş. Gör. Atilla Nalbant, Doç. Dr. Ali Rıza Okur, Yard. Doç. Dr. Hayrettin Ökçesiz, Öğr. Gör. Dr. Nihal Saban, Yard. Doç. Dr. Mehmet Somer, Arş. Gör. Ayşe Nuhoğlu, Yard. Doç. Dr. Kamil Yıldırım, Yard. Doç. Dr. Turan Yıldırım, Arş. Gör. A. Haluk Atalay, Arş. Gör. Sibel Özel, Arş. Gör. Vildan Öztürk

Bu Sayıyı Yayına Hazırlayanlar: Arş. Gör. O. Gökhan Antalya, Arş. Gör. A. Haluk Atalay, Yard. Doç. Dr. Mehmet Somer,

Sahibi ve Yazı İşleri Sorumlusu: Yard. Doç. Dr. Hayrettin Ökçesiz **Haberleşme Adresi:** Yard. Doç. Dr. Hayrettin Ökçesiz, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Haydarpaşa, İstanbul **Dizgi-İçdüzen ve Baskıya Hazırlık:** NÜANS Basın Yayın Reklamcılık Ltd. Şti. 511 30 93 -511 03 57

Baskı: Eldim Ofset